

HORVÁTH TAMÁS BALÁZS

Egyszerűsített honosítás egy bűnügy keresztmetszetében

A magyar kormány 2011. január 1-jétől bevezette az egyszerűsített honosítás intézményét annak érdekében, hogy lehetővé tegye a határainkon túl élő magyarság részére a magyar állampolgárság könnyített feltételek mellett – a korábban létező kedvezményi rendszerénél is egyszerűbben – történő megszerzését. Az intézményrendszer bevezetése számos következménnyel járt a közigazgatásban, így új feladatokat generált az egyszerűsített honosítási kérelmeket befogadó önkormányzatok anyakönyvvezetői, a magyar külképviseletek és főként a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal részére, ahol önálló szervezeti egység alakult az óriási mennyiségű kérelem elbírálására. Ezzel egyidejűleg a nyomozó hatóságok, felderítő szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok is új feladatokkal szembesültek.

Az egyszerűsített honosítás ugyanis éppen annak könnyített feltételei miatt hamar népszerűvé vált a határainkon túl élő magyarok ezrein kívül ukránok, oroszok, szerbek és más államok magyar felmenőkkel nem bíró polgárainak körében is. Ezt a bűnözői körök korán felismerték, és elkezdték kitaposni saját útjaikat a magyar állampolgárság és annak – számukra – legnagyobb értéke, a magyar útlevél megszerzése felé.

A hatóságok és a jogalkotó által a jogintézmény kapcsán végzett folyamatos értékelések alapján, a Magyar Egyszerűsítési program részeként módosították az eljárás jogi szabályait és az ügyintézőknek kiadott módszertani útmutatót. Előbbi lényeges eleme és pozitívuma, hogy 2013. március 1-jét követően a honosítási kérelmet az anyakönyvvezetők helyett a járási hivatalok ügyintézői vehették át, így a korábbinál lényegesen szűkebb, ellenőrizhetőbb személyi kör fogadhatja be a kérelmeket. Ettől függetlenül a jogosulatlanul kérelmező külföldiek lelkesedése a magyar útlevél iránt nem csökkent, bár lehetőségeik szűkültek.

Eközben a leginkább érintett Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányságon önálló csoport alakult az ilyen bűnügyek nyomozására, míg a Nemzeti Védelmi Szolgálatnál már két főosztály foglalkozik a felderítésükkel.

Az egyszerűsített honosítás szabályairól

Az állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény alapján kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár,

- akinek *felmenője magyar állampolgár volt vagy valószínűsíti magyarországi származását* (magyar felmenőit okiratokkal igazolni tudja);
- aki a *magyar nyelv-tudását igazolja* (a kérelmező a magyar nyelvet ismerje, értenie és beszélnie kell);
- aki a magyar jog szerint *büntetlen előéletű*, és a kérelem elbírálásakor ellette magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban, valamint a honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti.

A kérelmet jogszabályban meghatározott adattartalommal, *saját kezűleg aláírva, magyar nyelven* kell benyújtani. Cselekvőképes kérelmező *kizárólag személyesen*, a korlátozottan cselekvőképes, illetve a cselekvőképtelen személy nevében a törvényes képviselője terjesztheti elő a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal kirendeltségein, a járási hivataloknál vagy a külképviseleteken. Az egyszerűsített honosítási eljárás megindításához szükséges kérelmet képviseleti úton, postán, illetve elektronikus úton nem lehet benyújtani. A kérelem benyújtásakor a kérelmező személyazonosságát ellenőrizni, továbbá a kérelem adatait a csatolt okmányok adataival egyeztetni kell.

A szabályozás legkritikusabbnak értékelt pontja pedig előírja, hogy az állampolgársági kérelem átvételekor a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatalának vezetője, a konzuli tisztviselő, az integrált ügyfélszolgálati iroda vezetője, továbbá az állampolgársági ügyekben eljáró szerv a *kérelmező személyazonosságát és a magyar nyelv-tudását ellenőrzi, és ennek megtörténtét, illetve a kérelmező aláírásának hitelességét a kérelmen aláírásával igazolja*.

Ezt követően átvételi elismervényt kap a kérelmező, amely egyben az eljárás megindítását is igazolja, az eredeti származást igazoló dokumentumok fénymásolás után visszakerülnek a kérelmezőhöz, illetve irathiany esetén hiánypótlási felhívás kiállítására kerül sor.

Ismerkedés a jogintézménnyel a való életben

A Nemzeti Védelmi Szolgálat egyik felderítésekor megfigyelt egy találkozót, amelyen a magyar alvilághoz tartozó, bűnözői életvitelt folytató személyek

„befenyítették” kárpátaljai magyarokat, akik ukrán megrendelőik nevében léptek fel. A találkozón információink szerint honosítási kérelmek körül tört ki a vita, és a kárpátaljai csoport meglehetősen aggodalmát fejezte ki arra az esetre, ha az ügy elintézetlenül marad, úgy tűnt, „két oldalról szorítja őket a cipő”. Az információkat ellenőrizve kiderült, hogy az egyik rendőrkapitányság a magyar bűnözőktől egy másik bűncselekmény nyomozása során gyanús iratként lefoglalt több mint egy tucat, előre kitöltött egyszerűsített honosítási kérelmet, amelyek íráskéjük alapján láthatóan három-négy személytől származhattak. Az ügyben a Nemzeti Védelmi Szolgálatnál 2014-ben titkos információgyűjtést rendeltek el, ennek során felszínre került az egyszerűsített honosítási eljárások már korábban is ismert valamennyi problémája, a hozzá kapcsolódó bűncselekmények felderítésének, bizonyításának nehézségei, a hiányos jogszabályi környezet, a fokozott korrupciós kockázatok. Megismerhettük belőle a bűnözői módszerek fejlődését, azonosíthattuk az intézményrendszer gyenge pontjait.

A felderítés első megállapítása az volt, hogy bár a korrupciós kockázat meglehetősen nagy, a 2013. március 1-jétől bevezetett jogszabály-módosítás – amely az anyakönyvvezetők és önkormányzatok helyett a járási hivatalokat jelölte ki a kérelmek befogadására –, úgy tűnt, igen hatékony volt a bűncselekmények visszaszorításában. Míg a párhuzamosan folytatott titkos nyomozásokban sorra derült fény azokra a – javarészt, de korántsem kizárólag nyírsegi – településekre, ahol korábban sikeresen nyújtottak be magyarul nem beszélő külföldiek egyszerűsített honosítási kérelmeket, addig jelen ügyben látszólag elakadtak az elkövetők. Az ok egyszerűen az volt, hogy nem találtak megvesztegethető, vagy legalább kellően felkészületlen ügyintézőt. Ugyanis a bűnözői körök által grüндolt kérelmek befogadásának, úgy tűnik, egyetlen, nehezen megugorható akadálya a megfelelő nyelvismeret. A kockázati tényezők tehát e területen csúcsosodnak ki.

Lássuk hát még egyszer az egyszerűsített honosításnak az előzőekben összegzett szabályait és e követelmények reális teljesítésének esélyét!

1. A büntetlen előéletet egy ukrán, orosz, szerb vagy még távolabbi vidéken élő, Magyarországhoz semmiben nem kötődő személynek nem különösebben nehéz produkálnia, ahogy a nemzetbiztonsági, közbiztonsági kockázatnak is igen csekély az esélye.
2. A magyar felmenők, illetve magyarországi származás igazolására a külföldiek rendszerint anyakönyvi kivonatokat, esetleg keresztleveleket csatolnak be. Ez a jelen ügyben érintett kárpátaljai területet – de akár a Vajdaságot – figyelembe véve nem nehéz azoknak, akik valóban ott éltek a trianoni

békeszerződést megelőzően vagy a második világháború idején, hiszen maguk vagy felmenőik minden bizonnyal egykor magyar állampolgárok voltak. Meglepő volt tapasztalni, hogy a legtöbb ukrán vagy orosz kérelem esetében a szülők, nagyszülők vagy azok egyike pont az első bécsi döntés utáni néhány évben született Kárpátalján, vagy ekkor kapott magyar állampolgárságot, és a kérelmező külföldi nagyon fontosnak tartja a magyar gyökereit. A gyanús körülmények nem merülnek ki ennyiben, hiszen a beadott jogosulatlan kérelmek többsége igen hasonló séma alapján, jellemzően pár embertől származó kézírással készült, különösen azok önéletrajzi része megragadó általában. Összegezve a megállapításokat, úgy találtuk, hogy Ukrajnában egy adott névre és adatokra kiállított anyakönyvi kivonatot beszerezni nem lehet túl nehéz. Ha pedig figyelembe vesszük, hogy az ország jelentős részén háború van, Ukrajna pedig a megalakulása óta gazdaságilag nehéz helyzetben van, jelenleg épp az államcsőd szélén áll, akkor az ehhez idomuló korrupciós helyzetben az egyszerűsített honosítás e kritériumának teljesítése valóban nem lehet akadály.

3. A kérelem kritikus pontja tehát – ahogy már utaltam rá – a nyelvismeret marad, azt még a jelentős magyar kisebbségű országok más polgárai sem gyakran értik, pláne nem beszélik. A kérelem magyar nyelvű kitöltésére azért mindig akad jelentkező, hiszen ez fillérekebe kerül nagy tételben, miközben hatalmas az „üzletág” jövedelmezősége, ezért a bűnszervezetek szívesen magukra vállalják. Ez a legfőbb oka annak, hogy a kitöltött kérelmek mind formailag, mind tartalmilag nagy hasonlóságot mutatnak. A magyar nyelv-tudást azonban a kérelem beadása során az ügyintéző vizsgálja, így kiderül, ha a kérelmező nem beszéli a nyelvet. Ezt az ügyintéző a kérelemre kötelező elemként feljegyezi, és azt később elutasítják.

Tehát a magaryelv-tudást a kérelem átvételekor az ügyintéző ellenőrzi, ezt írja elő a végrehajtási rendelet. A később kiadott és gyakran az önkormányzatok anyakönyvvezetői előtt nem ismert miniszteri biztosi módszertani útmutató szerint: *„A magyar nyelvtudás ellenőrzése a kérelem átvételekor történhet a nagykorú kérelmezővel (házaspár esetén mindkét kérelmezővel) a magyar nyelven kitöltött nyomtatvánnyal, a magyar nyelven saját kézzel írt önéletrajzzal kapcsolatban folytatott beszélgetés, illetve az ezekkel összefüggésben feltett kérdések alapján... Nem szükséges külön »vizsga- vagy mentőkérdéseket« feltenni, a közepes szintű magyar nyelvismeret lemérhető az írásbeli és szóbeli megnyilatkozásokból, amelyet a kérelmet átvevő kézjeggyel is igazol a kérelmen. Vítás helyzetben – ha a magyar nyelvtudás nem iga-*

zolható – megoldást jelenthet, hogy e tényt a kérelmen két átvevő tanúsítja. Süketnéma esetében az írásbeli kommunikáció indokolt, amelyből szintén le lehet vonni a fenti következtetéseket.”¹

A gyermekek nyelvtudására vonatkozó részt nem érintettem, mert annak jelentősége elhanyagolható, tehát az ügyintézőknek az előbbieken kell eldönteniük és a kérelmen igazolniuk, hogy a kérelmező a magyar nyelvet ismeri és beszéli-e, bár e pontosított megfogalmazás bevezetésére is a későbbi formanyomtatványon került sor.

Számos nyomozásmegszüntető határozatot és ügyészségi állásfoglalást olvasva, a korábbi büntetőügyek és felderítések tapasztalatait röviden úgy összegezhetem, hogy a nyelvtudás szintjének e megfogalmazása nehezen értelmezhető, szubjektív értékelésre ad lehetőséget, és a büntetőeljárások során nem rekonstruálható. Ennek okai szerteágazók, a következőkben csak a legfontosabbakat emelem ki.

Az ügyintéző nem egyetemi tanár, nem nyelvvizsgabiztos, ilyen irányú felkészítést sem kap, továbbá a nyelvtudás felmérésekor nincsenek meg a vizsgáztatás körülményei, azt gyakran egy tucat emberrel teli irodában kell elvégeznie a napi teendői részeként. További nehezítő tényező, hogy legtöbbször jó improvizációs készségű, valamint jogi ismeretekkel felvértezett és felkészült „kísérők”, ügyvédek, ügyvédjelöltek segítik a kérelem zökkenőmentes befogadását, akik szinte észrevétlen nyomást gyakorolnak az ügyintézőkre, s közben instruálják a nyelvet nem értő, de annál jobban betanított kérelmezőt. A betanítás néha csak a kérelem benyújtásának eljátszására terjed ki, máskor alapvető magyar szavak, az önéletrajzhoz kötődő rövid szóösszetételek betanulására is. S hogy ez mennyire működőképes, azt is megfigyelhettük egy felderítéskor, amikor is egy felkészületlen ügyintézőt célirányosan kiválasztva, a „kísérő” és az általa irányított kérelmező hibátlanul „produkálta a magyarnyelv-tudást”.

Mindezek miatt az ügyintézőn számon kérni, miért igazolta egy magyarul nem beszélő személyről ennek az ellenkezőjét, nem büntetőjogi kategória, ha csak hivatali visszaélés vagy más büncselekmény gyanúja fel nem vetődik. Egyéb esetben munkajogi következményekről lehet csak szó. Azt, hogy az ügyintézők egy része mennyire kétségbeesetten próbál kapaszkodókat keresni a nyelvtudás megítéléséhez, jól mutatja az idézett módszertani útmutató, amely a következő kiegészítést tartalmazza a gyakran feltett kérdések között: *A kérel-*

¹ Módszertani útmutató és gyakran ismételt kérdések az egyszerűsített honosítási eljáráshoz rendszerezett kérelmek átvételéhez. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium egyszerűsített honosítási eljárásért felelős miniszteri biztos, 2013. február

mező a magyar nyelvet meglehetősen nehezen érti meg, és csekély mértékben beszél. Az ügyintéző által magyar nyelven feltett kérdéseket csak többszöri elmondás után érti meg, és azokra magyar nyelven kizárólag egyszavas válaszokat tud adni. Folyékonyan nem tud magyarul beszélni. Mi a teendő ilyenkor?

Középfokú, magyar nyelven történő kommunikáció az elvárás. A kommunikáció kétoldalú, azaz mind a megértésnek, mind a kifejezőképességnek középfokon kell állnia. A magyar nyelvtudás vizsgálatánál nem probléma a nem magyar irodalmi nyelven, tájszólásban, esetleg törve történő kommunikáció. A középfokú nyelvtudás hiánya esetén jelezni kell ezt a kérelemnyomtatványon.²

A nyelvtudás büntetőeljárás során történő rekonstruálása még nehezebb feladat. Érdekes kérdés, ki mondhatja ki, hogy a külföldi nem beszél középfokon, vagy még inkább azt, hogy nem beszélhetett a kérelme beadása idején olyan szinten.

Egyrészt az ügyintézés után eltelt időszakban a külföldi megtanulhatott magyarul, vagy folyamatos külföldi tartózkodása miatt épp romolhatott a nyelv középfokú ismerete. Bármelyik történt, annak vagy az ellenkezőjének a bizonyítása évek távlatából szinte lehetetlen. Márpedig a feltételhiányos külföldi kérelmezők számára egyelőre a magyar állampolgárság legnagyobb előnye az útlevel, amivel szabadon utazhatnak a világban és dolgozhatnak az Európai Unió tagállamaiban. A cél pedig többnyire ez.

A külföldi munkavállalás viszont további akadályokat gördít a sikeres büntetőeljárás elé, ugyanis a kérelmezők a magyar állampolgárság, majd az útlevel megszerzése után, de gyakran még ez idő alatt sem találhatók Magyarországon. A bejelentett fiktív lakcímek ellenőrzése, tanúk kihallgatása után kiadott európai elfogatóparancs vagy nemzetközi körözés segítségével találkozhatunk esetleg újra a külföldivel előbb vagy utóbb, ha ennek szükségességét jogilag is indokolni tudjuk. Figyelembe véve azonban a közokirat-hamisítás elévülési idejét, erre egy később feltárt bűncselekmény esetében aligha valószínű, hogy sor kerül.

Előbbiek miatt tehát, ha a középfokú nyelvtudás kérelmezéskori hiányát megdönthetetlen módon bizonyítani nem tudjuk, a büntetőeljárás minden bizonnyal sikertelen lesz, mert az egyszerűsített honosításhoz szükséges okiratokat minden esetben prezentálni tudják a kérelmezők. Az önéletrajz részleteinek és az eredeti kiállítású ukrán okiratoknak az érdemi vizsgálatára pedig a magyar hatóságoknak korlátozott lehetőségeik vannak, ahogy az az ukrainai viszonyok miatt a legtöbb országot is hasonlóan lehetetlen feladat elé állítaná.

² Uo.

A bűnügy

A Nemzeti Védelmi Szolgálat titkos információgyűjtés keretében azonosított egy ukrán–magyar elkövetői kört, amelynek tagjai láthatóan egyszerűsített honosítási kérelmek beadásával foglalkoztak, azonban a 2013-as szigorítás után, úgy tűnt, nem találnak részt a pajzson, azaz a nem létező nyelvtudás igazolására hajlandó ügyintézőt. Ettől függetlenül a bűnszervezet folyamatosan működött, a felhajtás, azaz a potenciális kérelmező külföldiek keresése a más ügyekben már megismert módokon folytatózott. Ukrán, orosz honlapok és Ukrajnában, Oroszországban működő irodák segítségével, amelyek látszólag legális ügyintézőt hirdettek, mintha arra a magyar jogszabályok lehetőséget adnának. Jelentkezők pedig akadtak bőségesen, hiszen az egyszerűsített honosítás bevezetésének első éveiben több tízezer ukrán kapott magyar állampolgárságot, sőt még néhány ezer orosz is³. Az továbbra sem ismert, hogy az ügyintézés mely szakaszában derülhetett ki a jogellenes tevékenység, de erre utaló lehetett a kétezer euró körül kezdődő ár. Ez nagyjából a kérelem magyar nyelvű kitöltését, a hiányzó okiratok beszerzését, fordíttatását, a kérelmező egy-két napra Magyarországra történő utaztatását és a kérelem jogász segítségével történő beadását foglalta magában.

A gyakorlatban ez úgy történt, hogy a bűnszervezet az ügyintézésre előre kiszemelt napra – esetleg előző nap – Magyarországra utaztatta a kérelmezőt, akinek egyszerűsített honosítási kérelme jellemzően már össze volt állítva a hitelesen lefordított okiratokkal együtt. Majd az adott hivatalnál találkozott a kérelmező és a beadást segítő jogász, akiket a szervezők mutattak be egymásnak. Az ügyintézés ideje alatt a szervezők a környéken várakoztak, majd a kérelem befogadását és a pénzügyi elszámolást követően a külföldit azonnal kiutaztatták az országból. Ez a folyamat régebb óta működhetett így, erre utalt a kibontakozó konkurenciaharc, amelynek részeként a hivatalok környékén úgynevezett „verőemberek” jelentek meg a szervezők és a kérelmek beadásának felügyeletére. E személyek jelenléte – ami a konkurencia elrettenését is szolgálta – költséges, ez azonban megtérülő befektetés, mivel a nagyobb profit elérését és egyben a kérelmezők megnyugtatását is előidézte.

– Az így beadott kérelmek esetében többször vizsgáltuk a megvesztegetés lehetőségét, azonban a felderítés folyamán valamennyi kérelem esetében megállapítható volt, hogy a nyelvtudás hiányát feltüntették az ügyintézők, így esetleg befolyással üzérkedés gyanúja jöhetett szóba. Azonban ennek

³ Szalai Bálint: Ma is jönnek a hamisított magyarok. Index.hu, 2014. szeptember 17.
http://index.hu/gazdasag/2014/09/17/ma_is_jonnek_a_hamisított_magyarok/

koordinálta a beadásokat. Ennek előnye, hogy a sok kommunikáció miatt sok információtöredék keletkezett, hátránya azonban a kevés közvetlen bizonyíték. A beadások között ellenőrizhető csatornákon szinte egyáltalán nem kommunikáltak, így előzetesen azok időpontjairól sem igen voltak információink.

Mégis, a vesztegetés és hivatali visszaélés gyanújának megállapításához végül az ügyvédjelölt kétnapos megfigyelése vezetett el. Ennek során a résztvevőket és lényeges mozzanataikat azonosítottuk, ez szinte megegyezik a már vázolt módszerrel.

A folyamat:

- időpont egyeztetése az ukrán szervezőkkel, majd a hivatali ügyintézővel, a befogadás időpontjának kitűzése;
- a vélhetően hamis okiratok hivatalos fordíttatása az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Irodával, majd átvételük;
- a kérelmezők Magyarországra, majd az országon belül történő utaztatása a járási hivatalhoz;
- a kitöltött egyszerűsített honosítási kérelmek és szükséges okiratok (fordítások) helyszínrre szállítása;
- a „kísérő” bemutatása az ügyfeleknek, aki a hivatalban segédkezik az ügyintézésben;
- a kérelmek benyújtása az együttműködő ügyintézőnél, ennek során a kérelmezők szerepe kimerül a személyes megjelenésben;
- a kérelmezők elszállítása a helyszínről, majd azonnali hazautaztatásuk;
- pénzügyi elszámolás a közforgalomtól részben vagy teljesen elzárt helyszínen;
- az eljárás megindítása, a kérelmek hibás adatainak javítása megegyezés szerint, a hivatalos úttól eltérő hiánypótlás.

Az akció keretében rejtett kép- és hangrögzítő segítségével megállapítottuk, hogy a kérelmeket beadó külföldiek nem értik, nem beszélnek magyarul. Ugyanakkor a folyamat legfontosabb eleme, azaz hogy az ügyintéző valóban hamisan igazolta-e a külföldiek maganyelv-tudását, továbbra sem volt ismert. Ehhez türelmesnek kellett lennünk, míg a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal rendszerébe feltöltötték az adatokat és már fizikai valójában is megindult az egyszerűsített honosítási eljárás, így arról a bevándorlási hivatal tájékoztatást adhatott. Ez az időszak legalább elegendő volt arra, hogy az összegyűjtött információkat átfogóan, egy büntetőeljárás szempontjából értékelni tudjunk, valamint előzetesen felvettük a kapcsolatot az illetékességgel és hatáskörrel felruházott nyomozó hatósággal, hiszen nem ígérke-

zett egyszerű feladatnak az elkövetők elfogása, egyúttal a hiányzó bizonyítékok beszerzése és biztosítása a büntetőeljáráshoz.

Mellénk állt a szerencse is: egy a szervezők és a hivatali ügyintéző között történő félreértés miatt virágnyelven közölt információból a lehallgatáskor tudomásunkra jutott a következő bűncselekmény elkövetésének tervezett időpontja. Az e nap előtti munkanapon pedig megérkezett a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal tájékoztatása a hamisan igazolt nyelvtudást tartalmazó kérelmekről, ennek alapján elkészült a feljelentés, és az illetékes rendőr-főkapitánysággal közös akcióban megtörténhetett az elkövetők tettenérése, elfogása.

Az elfogásban a Nemzeti Védelmi Szolgálat is részt vett tekintettel arra, hogy az elkövetőket, a folyamatot mi ismertük, és az egy nap alatt megszervezett akcióban egyéb nehézségek is várhatók voltak:

- semmilyen konkrét információnk nem volt az elfogás napjára vonatkozóan, csak a korábban feltárt folyamatra hagyatkozhattunk;
- megfigyelésre egyidejűleg legalább két helyszínen volt szükség, de a teljeséghez három-öt külön mozgó csoport figyelésére és elfogására kellett felkészülni;
- az érintett rendőr-főkapitányság az egyik legkisebb létszámú;
- a pénztádról egyáltalán nem volt információ, e miatt kérdéses volt az elfogás célszerű időpontjának megválasztása.

További nehézségként kellett szembesülnünk azzal, hogy

- az alkalmasság megállapítása vonatkozásában az ügyészégnak tett előterjesztés ilyen esetben mely szerv feladata;
- a feljelentés/tettenérés napjára vonatkozóan a titkos információgyűjtés részeként keletkezett közlemények felhasználhatók-e a büntetőeljárás során;
- az illetékesség szabályainál egy ilyen összetett, több helyszínen elkövetett bűncselekmény esetében mi az irányadó.

Pedig ezek jogi megítélésének jelentősége akkora, hogy az elsőként felvetett kérdésen akár a teljes büntetőügy sikere is múlhat. Eddigi intézkedéseinkkel az ügyészség és a törvényszék egyetértett. Az, hogy azok a perbírók előtt is helytállnak-e, a jövő kérdése ebben a nem könnyen értelmezhető jogszabályi környezetben, amely elhatárolja egymástól a titkos információgyűjtést és a büntetőeljárást. Ennek kifejtése azonban már terjedelmesebb tanulmány témája lehetne.

A felderítés lezárásaképp végül az akadályokat leküzdöttük: szoros együttműködésben az érintett rendőri szervvel négy különböző helyszínen nyolc ember elfogására került sor, míg a nyomozás folyamán továbbiak ke-

rültek látókörbe, akiről a Nemzeti Védelmi Szolgálat bizonyítékokkal tudott szolgálni. A már a végéhez közeledő büntetőeljárásban fél évre vonatkozóan harminckét, valótlán adatokat tartalmazó egyszerűsített honosítási kérelmet sikerült azonosítani, ezeket tizenöt ukrán, tizenhat orosz és egy hontalan (korábban orosz) személy, valamint ezek gyermekei részére nyújtották be. A titkos információgyűjtésnek köszönhetően kiderült továbbá, hogy a meggyanúsított ügyintéző olyasvalaki kérelmét is befogadta, aki soha nem jelent meg Magyarországon. A kérelmet az egyik szervezőtől vette át egy megfigyelt találkozóan, majd az adatokat másnap felvitte a rendszerbe, ezáltal hivatalosan megindítva az eljárást.

A feljelentettek közül többen maguk is kettős állampolgárok, és a magyar állampolgárságot egyszerűsített honosítás keretében szerezték. Ez jól megfigyelhető más ügyekben is, a későbbi elkövetők vélhetően így szerezték tapasztalataikat, és a szolgáltatásaikat eleinte arra jogosult kérelmezőknek is felkínálhatták. Jelen bűnügy felderítésének idején, 2014-ben azonban ilyen kérelmezőkkel már nem találkoztunk, a helyüket átvették az egyszerűsített honosításra jogosulatlan külföldiek, akik közül a tehetősek meg tudták fizetni az értékes magyar állampolgárság és útlevél megszerzését.

A honosítás „utóélete”

Bár az előbbieken részletezett bűnügyben több bűncselekmény megvalósult, azonban az elkövetők szempontjából a honosítás mégiscsak kísérleti stádiumban ragadt. Számukra ugyanis az állampolgárság, de még inkább a magyar útlevél megszerzése az érték. Ennek menete a következő: az egyszerűsített honosítási kérelem sikeres beadása után, ha semmilyen gond nem adódik, általában néhány hónap múlva a honosítási eljárás lezárul, és kiállítják a köztársasági elnök által aláírt honosítási okiratot. Ennek elkészültéről értesítést kap a kérelmező (gyakrabban a bűnszervezet egyik tagja), és eskütételre hívják az általa korábban megjelölt önkormányzathoz, erre többnyire csoportosan kerül sor. Ekkor a honosított személy kézhez kapja a honosítási okiratot, a lakcímkártyát, és ezzel párhuzamosan az adatai bekerülnek a személynyilvántartásba. Mivel a kérelmező a hiányos vagy teljesen hiányzó nyelvtudás miatt itt is fennakadhat, erre a szervezők már jó előre felkészülnek:

- ide is „kísérővel” érkeznek a kérelmezők, ami itt kevésbé feltűnő, hiszen mégiscsak egy ünnepélyes rendezvény, amelyen megkapják a magyar állampolgárságot;

- olykor dublőr vesz részt az eskün, hiszen a szerepe jelentéktelen, mindössze egy aláírást kell produkálnia az okirat átvételéért;
- felvetődtek arra utaló információk is, hogy megvesztegették a település funkcionáriusait, akik még az eskütételt sem tartották meg, inkább egy kialakított összeg fejében átadták a honosítási okiratokat.

A következő lépés pedig a honosítási okirat és a lakcímkártya birtokában megszerezni a magyar útlevelet, esetleg személyi igazolványt, vezetői engedélyt. Ehhez szintén hasonló utak vezetnek, ugyanis a gyakori visszaélések miatt – reményeink szerint – már minden okmányirodában figyelmet szentelnek a magyarul nem beszélő útlevél-kérelmezőknek, és azokról értesítik a hivatalvezetőt és jó esetben az illetékes rendőrkapitányságot. Épp ezért a célegyenesben történő lebukás veszélye miatt:

- az okmányirodai ügyintézőt megvesztegetik, hogy ne jelezze a gyanús okmányigénylést; vagy
- a frissen honosított személy ide is „kísérővel” érkezik, aki határozott fellépésével és improvizációs készségével segíti a betanított, útlevélért folyamodó honosított magyar állampolgárt, hogy nyelvtudásának hiánya ne keltsen feltűnést.

Általában így válik teljessé a magyar állampolgárság és útlevél jogosulatlan megszerzésének folyamata.

Jellemző, hogy Kárpátalján a bűnözői körök felvásárolják a honosítási okiratokat. Ennek érdekében a bűnszervezet tagjai olyan személyeket kutatnak fel, akik valóban megfelelnek az egyszerűsített honosítás feltételeinek, vállalják a kérelem beadását, illetve az egyszerűsített honosítási kérelmük alapján az állampolgársági okiratot már megkapták. Ezekről az emberektől megvásárolják az állampolgárságot elismerő okiratot és lakcímkártyát, majd más, a feltéteknek nem megfelelő külföldi személyeknek értékesítik oly módon, hogy a vevő igényei szerint útlevelet, illetve személyi igazolványt, vezetői engedélyt igényelnek számára. Tekintettel arra, hogy az állampolgárságot elismerő okirat fénykép nélküli, azt bárki a magáénak mondhatja, a fényképe csak az okmányigényléskor kerül a személynyilvántartásba, illetve útlevél-igénylés esetén az ujjnyomata is.

Az útlevél igénylése a nyelvismeret hiánya miatt az előbbieken írt módszerek alkalmazásával történik, azaz „kísérő” segítségével vagy az okmányirodai ügyintéző megvesztegetésével.

Az elmúlt két évben több száz ilyen hamis adattartalommal kiállított okmány tekintetében tett már feljelentést az Nemzeti Védelmi Szolgálat, tehát ennyi külföldi már bizonyosan jogosulatlanul jutott hozzá a magyar útlevelhez.

Következtetések, megállapítások

A részletezett bűnügy nyomozása során tett vallomásokból, valamint az időközben folytatott újabb titkos információgyűjtések eredményeként a felderítésekre vonatkozóan számos további tapasztalat vonható le, de a jogintézmény működésével, szabályozásával kapcsolatos megállapítások is adódtak bőséggel.

Az elsődleges tapasztalat, hogy a korábban elkövetett és már befejezett bűncselekmények tekintetében a felderítés szinte lehetetlen, illetve ha keletkezik is információ valamely település vagy személy vonatkozásában, hogy ott hamisan igazolta az ügyintéző külföldiek magyarnyelv-tudását, az akkor sem rekonstruálható egy sikeres büntetőeljáráshoz. Ennek oka a magyarnyelv-tudás kérelmezéskor történő szubjektív megítélése, valamint hogy egy olyan konszenzuális bűncselekmény esetében, mint a vesztegetés, kilátástalan más bizonyíték beszerzése.

Felderítésre, ezáltal a sikeres büntetőeljárás lefolytatására akkor van mód, ha a bűncselekmények elkövetése folyamatos, vagy az egyszerűsített honosítási eljárás még folyamatban van. Utóbbihoz ugyanis az előbbieken felsorolt további elkövetési módok kapcsolódnak még, amelyek lehetőséget adnak a felderítésre. Önmagában a nyílt büntetőeljárások sokszor megrekednek annál a személynél, akinek az adataival a magyar útlevelet kiállították, s csak ritkán jutnak ennél tovább.

Még a lefolytatott nyomozások során is többnyire csak közokirat-hamisítás elkövetése állapítható meg, pedig nyilvánvalóan ennél több van mögötte, a vesztegetések esetében a latencia óriási lehet.

Az elkövetett cselekmények súlyának megfelelő felelősségre vonás gyakran elmarad, ugyanis a büntetőeljárások túlnyomó többségénél azért állapítanak meg csupán közokirat-hamisítást, mert a vesztegetés vagy a hivatali visszaélés nehezen bizonyítható a honosítási eljáráshoz kötődő ügyekben.

Márpedig az állampolgárság megszerzése nem egyenlő egy hamis magyar útlevel megszerzésével, még ha ez is a külföldiek elsődleges célja. Az állampolgársággal választójog, társadalom- és nyugdíjbiztosítás, szabad munkavállalás stb. jár Magyarországon, sőt az Európai Unió területén. Ennek megfe-

lelően értéke összehasonlíthatatlanul nagyobb egy hamis/hamisított közokiratnál, az adatok közhiteles nyilvántartásokba kerülnek, amelyek alapján újabb közokiratok kiállítására kerül sor. Az ily módon, jogosulatlanul megszerzett dokumentumok ellenőrzése sem vezet a bűncselekmény leleplezéséhez, így nincsenek korlátai az iratok felhasználásának. Ez idáig az egyszerűsített honosítások kapcsán más bűncselekmény elkövetésének megállapítása fel sem vetődött, sőt a Legfőbb Ügyészség állásfoglalása alapján, ha a már honosított személy további okirat (például útlevél) kiállítását kéri, az erre irányuló kérelmével újabb bűncselekményt nem valósít meg⁴.

Indokolt lehet az állampolgárság jogosulatlan megszerzése vonatkozásában egy új törvényi tényállás kidolgozása vagy legalább a közokirat-hamisításon belül minősített esetként történő megfogalmazása. Ezzel emelkedne annak büntetési tétele, és egyrészt kitolódna az elévülési idő, másrészt felhasználhatóvá válnának azon bírói engedélyhez kötött különleges eszköz útján keletkezett adatok, amelyekre így a büntetőeljárás törvény szabályai miatt nincs mód.

Mindezekre figyelemmel azonban szükséges megjegyezni, hogy egy esetleges szigorúbb törvényi szabályozásnak nincs visszaható hatálya, így az nem segítené az addig elkövetett cselekmények felderítését, bizonyítását. Az elutasított ukrán és orosz honosítási kérelmek száma és aránya arra utal, hogy egyre több a jogosulatlan kérelmező. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mind gyakrabban találkozik korábban elutasított személy által újra beadott kérelemmel is, ezeket azonnal kiszűrik.

A jogintézménnyel támogatandók érdekében a büntető törvénykönyvbeli szigorítás mellett indokolt lenne a hivatkozott módszertani útmutató és az okmányirodai ügyintézés szabályozása is, ami megkönnyítené a számonkérést.

Az előbbieken részletezett bűnügy felderítése kapcsán tudomásunkra jutott információk szerint az egyszerűsített honosítás teljes körű ügyintézése eléri a húsz-harmincezer eurót is. Ennyi pénzért a megrendelő bizonyosan magyar állampolgársághoz és vele útlevélhez juthat. A bűnszervezet egyik tagjánál állítólag mindig volt talonban tíz-húsz állampolgársági okirat, amelyet felajánlhatott az érdeklődőknek megvételre. Azért volt több is nála, hogy az életkor, a nem és az eredeti személy arcképével történő hasonlóság alapján válogatni lehessen. Arra, hogy kifejezett bűnözői érdekek, illetve elkövetői körök mozognak a megrendelők és az ügyintézők között, a bűnügy következő tapasztalatai is utalnak:

⁴ Sódor István főosztályvezető ügyész. Legfőbb Ügyészség Büntetőbírószági Ügyek Főosztálya, BF.548/2014/1-I.sz. leirat, Budapest, 2014. június 20.

- az ügyintéző vallomása szerint megfenyegették, hogy nem szállhat ki az „üzletből”;
- az érdemi kommunikációt nehezen ellenőrizhető módon folytatták;
- kb. háromhetente, maximum két-három jogosulatlan kérelem beadására került sor, amelyet a megrendelések tömege ellenére mesterségesen fogott vissza az egyik szervező, hogy ne keltsen feltűnést;
- a profit jelentős, mert a megvesztegetett ügyintéző részesedése mindössze fejenként 250-300 euró volt.

Ahol ilyen jelentős összegek cserélnek gazdát, ott a tapasztalatok szerint megjelenik a szervezett bűnözés, ezért is mehet olyan könnyedén a hamis okiratok beszerzése. Persze tudomásul kell venni, hogy Ukrajnában háború van, ráadásul a gazdasági helyzet miatt a megélhetés is igen nehéz, az élet bizonytalan, márpedig senki nem akar ilyen körülmények között élni. Mindez jelentős keresletet generál a piacon elérhető legális és illegális megoldások iránt. Ilyen körülmények között a közeli Kárpátalján az egyszerűsített honosítás könnyített feltételei új piacot nyitottak a szervezett bűnözésnek is. Az ebből az üzleti lehetőségéből fakadó korrupciós kockázat pedig elsősorban az Ukrajna melletti határ közeli régióban a legjelentősebb. Viszont az ott megszerezhető magyar útlevél éppen olyan értékes, mint a máshol igényelt, ezáltal a világ legértékesebbjei közé tartozik.